

Oyun, elma kokusu, pipo, kitap, işçiler ve...

Dün gece yarısını biraz geçkin telefonum çalıyor, uykuya dalmışım yeni, kalkıyorum, ustam Orhan Aydın arıyor. Görmüyorum ama belli ki gözleri nemli, “Ustamı, Yılmaz Ağabey'i kaybettik” diyor, çekiyor hıçkırığını içine.

Peş peşe camiamızın değerli isimlerini kaybettiğimiz yıllardan biri. Bir gün bir yazarın ölüm haberi düşüyor sosyal medyaya, bir gün bir oyuncunun. Bir kuşak ellerimizden kayıp gidiyor, bazıları da zamansız... Ben Yılmaz Onay'ın yanındayım o vakit, tam o anda geliyor yine bir ölüm haberi, geçmiş zaman anımsayamıyorum şimdi kim olduğunu, aylardan da Ocak, Şubat yahut, Yılmaz Ağabey'in gözleri nemli “Bu soğukta toprağa girilir mi be” diyor. Çekiyor hıçkırığını içine. Bir vakit sessizlik, sonra işimize dönüyoruz.

Dün gece yarısını biraz geçkin telefonum çalıyor, uykuya dalmışım yeni, kalkıyorum, ustam Orhan Aydın arıyor. Görmüyorum ama belli ki gözleri nemli, “Ustamı, Yılmaz Ağabey'i kaybettik” diyor, çekiyor hıçkırığını içine.

Uzaniyorum yatağa geri. Sıcacık. Ürperip üşüyorum birden, “Bu soğukta toprağa...” Çekiyorum hıçkırığımı içime...

Yılmaz Onay deyince ilk aklıma gelen elma oluyor nedense.

Yıl 1972. Darbenin hemen ertesi. Yılmaz Ağabey Tübitak Yapı Denetim'de çalışıyor gündüzleri. Geceleri AST'ta oyun koyuyor sahneye. Gece sokağa çıkma yasağı olduğundan provalar geç saatte başlıyor, sabah sokağa çıkma yasağının sona ermesiyle bitiyor. Provasını yaptıkları oyun: Hitler Rejiminin Korku ve Sefaleti.

Yine yorgun bir prova gecesi. Saat ilerlemiş, oyuncular tükenmiş, sinirler gergin, Cezmi Baskın S.A'lardan birini oynayacak. Bir sahnede elma yiyecek. “Bir S.A nasıl elma yer” diye soruyor Yılmaz Ağabey'e. Sonra elmanın nasıl yeneceğine dair saatler süren bir tartışma başlıyor. S.A lümpense şöyle yer, işçiye böyle yer, ailesi orta sınıf mı, bürokrat mı, ona göre değişir. O sırada aç mı, yemeğin üzerine mi yiyor elmayı? Yılmaz Ağabey'in tabii bir yerde canına tak diyor. Elmayı dişleye dişleye “Cezmi şu elmayı ye de nasıl yersen ye şekerim. Delirtme beni!”

Dışarıda sıkı yönetim olunca, tiyatronun da sıkı olur tartışması. Konu elma olsa bile. Acaba rengini de tartışmışlar mıydı? Kırmızı mıydı, sarı mı yoksa, belki de yeşil?

Ve 1970'lerin Ankara'sında tiyatroya işçi sınıfının damgasını vurduğu Çağdaş Sahne. Siz onu Şinasi Sahnesi olarak biliyorsunuz. Doğan Avcıoğlu'nun Yön Yayınları'nın Nâzım Hikmet'in şiirlerini basmasıyla edebiyatta fiilen delinen Nâzım Hikmet yasağı, Ankara'nın göbeğinde, rejisini Yılmaz Onay'ın yaptığı, 'Yusuf ile Menofis' ile yasağı tarihin çöplüğüne yuvarlamıştı. Çağdaş Sahne'de Yılmaz Onay başta olmak üzere ustaların etrafında toparlanmış isimler, oldukça etkili işlere imzalarını atıyorlardı. Metin Coşkun, Orhan Aydın, Gülşen Tuncer ve daha pek çok isim. Nihat Asyalı imzalı belgesel 'Grev', Gladkov'un romanından Asyalı'nın uyarladığı 'Çimento', Ali Taygun'un sahnelediği 'Kuvayi Milliye Destanı'...

Türkiye'de Nâzım Hikmet'in sahnelenmiş oyunlarına bakın, açık ara en önde Yılmaz Onay'ın adını bulacaksınız. Yılmaz Ağabey Nâzım'ın oyun yazarlığına yapılan haksızlığın ve ustanın tiyatroya olan tutkusunun farkındaydı. Ustası Nâzım'a yapılan haksızlığa sessiz kalamazdı. Kalmadı da. Kurumsal bir tiyatronun olanakları olmaksızın oyunların sahnelenmesi neredeyse olanaksızdı ama okuma tiyatrosu formatında oynanması ve seyirciyle buluşturulması mümkündü.

Nâzım Hikmet Okuma Tiyatrosu etkinlikleri, en başından Yılmaz Onay, Orhan Aydın ve Metin Coşkun'un ortak çabasıyla başladı. Pek çok oyunu binlerce seyirciyle buluşturuldu. Ben de bu büyülü sürecin en başından değilse de uzunca bir sürecine tanıklık edebilecek kadar parçası olma şansına sahip oldum.

Her sene Ocak ayının ortasında, Nâzım'ın doğum günü haftasında oynanan oyunun süreci Aralık ayında başlardı. Yılmaz Ağabey, güncel politik gündemleri de göz önünde tutarak oynanacak oyuna karar verir, ben oyunu bilgisayar ortamında tekste döker ustaya gönderirdim. O da teksti reji teksti haline getirir ve Orhan Ağabey ile Metin Ağabey'e gönderirdi. Ustalar rol dağıtımını yaparlardı. Oyun günü sabahdan bir araya gelir, bütün gün prova edip akşamına çıkıp oynardık.

Okuma Tiyatrosu'nun kulisleri çok canlıydı. Her yaştan pek çok tiyatroçunun bir araya geldiği ortamı gözünüzün önüne şöyle bir getiriverin. Anılar, espriler, tatlı sert inatlaşmalar... Yılmaz Ağabey katıksız bir sigara tiryakisiydi. Sigara, tütün, pipo. Elinden düşmezdi. Hele de okuyup yazarken, oyun yönetirken. Son dönemlerde sağlık durumu kötüleyince sigaraya da yasak geldi. Ferhan Şensoy'un salonunun kulisindeyiz hep birlikte. Yılmaz Onay hepimize oyunla ilgili bir şeyler anlatıyor, gözü kültablasında yanan sigarada, sohbetin koyu anında dalgınlığımızdan faydalanıp Metin Ağabey'in önündeki kültablasından kapıyor sigarayı, derin bir nefes çekip hızlıca yerine koyuyor. Hepimiz görüyoruz yan gözle. Bıyık altından, dudak kenarından sırtıyoruz. Sözleşmiş gibi konuşmuyoruz ama bunu. Yılmaz Ağabey arada sigarayı alıp kültablasından fırlamaya devam ediyor. İçimizden biri paketten sigara ikram etmek için uzatınca da "Sağol şekerim kullanmıyorum" diyor.

Bir okuma tiyatrosu için her yıl duyduğu o büyük heyecanla sahnede olmayacak şeyler isterdi. Orhan Ağabey ile Metin Ağabey onun bu imkansız isteklerini makul bir hale getirir onu tatlı tatlı ikna ederlerdi. Bu istisnasız her sene böyle oldu.

Son oyunları ise Yılmaz Ağabey fiilen yönetemedi. Tüm isteklerini reji metnine yazdı. Orhan Ağabey ve Metin Ağabey bu reji taleplerini sahneye uyarladılar...

Öyle güzel bir ilişki vardı ki aralarında... Ustalık düzeyinde iki oyuncunun ustalarına çiraklık yapmaktan gram gocunmadan, kendi ustalıklarını da ekibin önünde çiğnetmeden öylesine samimi, öylesine içten... Çok şey öğrendim diyebilirim onlardan.

Bu okuma tiyatroları geleneksel hale geldi bir süre sonra, oyun günü salonda tek bir boş koltuk bile kalmıyordu. Bir sene İstanbul aşırı soğuk yaptı Ocak'ta. Hava da buz esiyor oyun günü. Oyun Ferhan Şensoy'un SES Tiyatrosu'nda oynanacak. İkinci vakti vapurlar, metrobüs seferleri iptal oldu, yollar kapandı. Akşama oyuna kimse gelmez, gelemey diye düşündük. Akşamaysa yine tek bir boş koltuk bile yoktu.

Türkiye'de Brecht diyecek olsanız, ilk önce onun adına rastlarsınız. Çevrilen oyunlarının, kitaplarının neredeyse tamamında bulacaksınız Yılmaz Onay imzasını.

Ve Yılmaz Onay'ın asıl anlatılması gereken özelliği "gerçekçilik" konusundaki titiz çalışması ve inadı. Gerçekçilik üzerine yazdığı kitap okunmadan ve anlaşılmadan Marksist tiyatro insanlarının sağlıklı bir üretimde bulunması, sosyalist siyasetin yalan karşısında kazanması mümkün değil...

Ahir ömründe her gün matine suare oynanan yılları da gördü, seyircisiz geçirilen seansları da. Ama o bir kuyumcu titizliğiyle üretmeye devam etti. Ve bize şu nasihati bıraktı. "Lütfen kaldırabileceğiniz kadar yük alın. Çünkü en değerli komünist ömrünün sonuna kadar Komünist olarak kalabilendir."

Yılmaz Ağabey ahir ömründe çok yük kaldırdı ve hep komünist olarak kaldı. Hoşçakal usta, hoşçakal yoldaş.

Bu soğukta toprağa... Tutun hıçkırıklarınızı...

Dövüşenler ölenlerin tutmaz yasını ve unutmaz...

Yazan : CANSU FIRINCI

Tarih : Çarşamba, 10 Ocak 2008 16:59

Yazı kaynak linki: <https://haber.sol.org.tr/kultur-sanat/oyun-elma-kokusu-pipo-kitap-isciler-ve-224519>